

pri agah. Če nesrečni kmet, ki nima lastnega zemljišča, od age (turškega posestnika) vzame nekoliko zemlje v najem (štant), mora jo gnojiti, obsejati in obdelati, mora pa agi tudi najmanj polovico pridelka dati. Kedar pa pride aga s hlapci po pridelke (kar se godi po 3- ali 4krat na leto), mora ubogi kmet preživite hlapce in jegove konje, če ne, ga čaka palica in zapor. 2) V Turčiji — kar drugod nikjer ni na svetu — daje se desetina v najem (štant), najemniki pa v dogovoru s turškimi uradniki, pobirajo desetino 10krat višjo, kakor bi jo pobirali smeli. Raja daj in plačaj, če ne, te tožim! 3) Vrh vsega tega še mora raja davek in druge davštine od te zemlje plačevati. Vsi ti davki celó ubozega kmeta znašajo 30 do 40 zlatov, pa tudi 80 do 100 na leto. 4) Živino, od katere se davek plačuje, štejejo samovoljno brez vsega reda. Turku ne štejejo njegove živine; če pa ima Kristijan 10 glav živine, mu je naštejejo 30; za vse to mora revni kmet agi še za travo plačati; če ne, ga toži pri aliju (turškemu sodniku) — in kdo ga sodi? — ali ja. 5) Ako je kak Kristijan od Turka poklican pred sodbo ali če Kristijan toži Turka, pa nima 2 Turkov za priči, zgubi tožbo in čaka ga še zapor. 6) Turki siloma jemljejo nam naša dekleta in naše žene in jih turčijo, to je, nečistost ž njimi uganjajo. Tako se je zgodilo lani celó neki Avstrijanki v Stolen. 7) Ako je kak Kristijan priča zoper kakega Turčina, nesrečneš ne bode videl več tretjega solnea. 8) Turki sramotijo in skrunijo naše duhovne, naše cerkve, naše zvonove, podobne in vse, kar nam je svetega. 9) Mi plačujemo turškemu caru davek in vsakojake nesrečne stroške, a nikakega zavoda za ljudsko omiko nimamo; mi nimamo šol; če pa jih kdo zahteva, mahoma zapade z glavo. 10) Če je kako delo na carskih cestah, delati mora samo kristijanska raja in to 5 do 6 dni daleč od hiše svoje, in 8 dni mora delati brez kruha in plače; Turkom pa vsega tega treba ni. 11) Če je kaka potreba kónj za prevoz živeža turški oblasti, kaj so ti beriči v vasi, katere morajo seljaki preživiti; ti beriči silijo na vse zgodaj konje in ljudi na 15- do 20-dnevno potovanje brez živeža in plače. 12) Katero pravico hočete, da imamo pri turški sodniji, ki je sestavljena iz divjih Turkov in pa samo dveh Kristijanov, katera dva morata s silo podpisati z unimi tudi smrt nedolžnemu Kristijanu. 13) Če Kristijan, poklican na delo ali na vožnjo s konji, dá vedeti, da ne more zavoljo opravo svojih ali kake bolezni, brž beriči prideró, ki ga zgrabijo, mahoma ubijejo ali do smrti mučijo. 14) Če Turčin prinese kako tožbo pred sodnijo, brž je rešena; če pa jo prinese Kristijan, čakati mora do konca sveta, ali pa mora sodnika podkupiti, da ima desetkrat več stroškov, kakor je cela pravda vredna. 15) Varnosti pri Turkih nobene nimamo. (Spomenica našteva nekatere grozovite dogodbe, ki kažejo, da Kristijan pred Turkom ni od danes do jutri varen.) 16)

Če pride aga v deželo, prva mu je beseda, sramotiti križ, cerkve, altarje, sveče itd. 17) Sila turška nima ne konca ne kraja. (Tu zopet so našeta nekatera divjaška djanja.) 18) Uprave (administracije) na Turškem ni. Ker uradniki imajo zeló mahno plačo, zato so prisiljeni počenjati vsakovrstne nepostavnosti, silovitosti in kar sicer jim je drago. 19) Turki, da jim je lože Kristijana obsoditi zaradi kake nepostavnosti, obravnavajo vse v turškem jeziku, ki ga Kristijan ne razume, in tako delajo ž njim, kar se jim poljubi. 20) 100 oralov močvirnega sveta so nekemu seljaku (kmetu) nedavno s silo vzeli in med sabo razdelili.

Slavna in spoštovana gospoda! Taka sila, tako barbarstvo turško je prisililo rajo, da so prišli za orožje, in da branijo svoje svetinje in pravice. Mi smo prišli za orožje, da se branimo pred našim krvopivcem; al mi prvi nismo napadli Turka, ampak Turek je napadel nas. (Zdaj navaja spomenica, kako so Turki začeli ropati sela in jih požigati, storce in otroke moriti, podrli vse cerkve in altarje razbili, zvonove razbili in v vodo zagnali; kakor volkovi so planili črez vasi, ropali žito, mēd, maslo, posekali tokak in pokosili žito itd.)

Slavna in spoštovana gospoda! Evropa je do danes vrgla s prestola mnogo omikanih kraljev, cesarjev in knezov, barbara Turčina pa še danes drži na prestolu!

Slavna in spoštovana gospoda! Pod bičem turškim ne moremo in nečemo živeti. Ljudje smo a ne živina! Ako nam nečete pomagati, prisiliti nas ne morete, da se vrnemo v robstvo. Turškemu obetanju ne verjamemo več, poročstva vaša, katera nam dajate, prepričani smo, da pred Turkom niso vredna piškavega oreha. Mi hočemo svobodo, pravico, in popolno svobodo! Živi v turške roke nečemo.“

Gospodarske stvari.

Nabiranje in hranjevanje pešek sadovnih dreves.

M. Vsako leto, v katerem obilno sadja priraste, nas opominja, naj bi ne pustili število sadnih dreves zmanjšati, ampak naj bi skrbeli, da se njihovo število, kolikor mogoče poviša.

„Kjer koli prazen prostorček imaš,

Postavi si sadno drevo!

Če skrbno s drevesom ravnaš,

Poplačalo delo obilno ti bo.“

Prvo prašanje pa je, kako brez velikih stroškov do mladih dreves priti?

Kakor smo že večkrat v „Slov. Gosp.“ povdarjali, gotovo tako, da si jih sami priredimo. To pa dosežemo, ako si drevesnico napravimo. Zato ni treba velikega prostora, tudi ne veliko časa, če le zemljo poprej prav obdelamo in z mladimi drevesci prav razumno ravnamo. Da si zamoremo drevesnico iz semena napraviti, je treba, da imamo poprej nekoliko pešek sadonosnih dreves. Te moramo pa prav nabirati in o pravem času, t. j. takrat, ko je sad popolnoma dozorel.

Ko se sadje zavživa, se peške ločijo in branujejo. Tako si lahko jeseni in po zimi jabelčnih in gruševih pešek na stotine in na tisočine nabereimo. Vendar pa ni vsak sad dober, da bi se od njega peške nabirale in hranjevale. Le zdravo sadje ima tudi zdravo seme. Zdravo sadje pa pride le od zdravih in močnih dreves. Tedaj gre pri nabiranju pešek tudi na zdravje in moč drevesa gledati, od katerega hočemo seme vzeti. Seveda zadnje ni vedno mogoče pri sadju, katerega na trgu kupimo, na to ni lahko gledati. Ali dostikrat se že na sadu spozna, na kakem drevesu je zorelo: ali na bolenem ali na zdravem in le zadnje je za seme. Kakor pri živini, tako se tudi pri drevesih bolezni od starih na mlade po semenu zaplojajo. Pa tudi to je premisleka vredno, ali je sad popolnoma razvit, velik, lep, ali pa kaka pokveka in spaka. Od zadnjega seme ne velja dosti, ker tudi seme ni popolnoma razvito in je le spačeno. Tako seme daje, kedar začne rasti, le slabotna in pokvečena mlada drevesca, če še sploh raste. Kdor toraj nabira za setev, naj gleda na zdravje drevesa in če to ni mogoče, vsaj na lepoto in zdravje sada. —

Peške, ktere hranjemo, ne smejo biti mokre, sicer lahko splesnijo, in kalivno moč zgubijo. Predno pa zopet do novih pešek pridemo, preteče celo leto. Ne smejo se v sobni toploti ali na solncu sušiti, ampak na hladnem in v senci; drugače se preveč posušijo in potem ali celo ne ženejo ali pa tudi prepozno. Peške posebno jabelčne in gruševe so prava sladčica za miši. Pred njimi jih moramo skrbno varovati, sicer je ves trud pri nabiranju in sejanju zastonj. V zemlji jih varujemo teh snedencev, če brazdice potrošamo z drobno sekanim brinjevim šilovjem. Najboljše je peške sejati jeseni v drugi polovici meseca novembra. Tako posejane peške spomladi o pravem času poženejo in tudi bujno in močno rastejo. Če bi pa jeseni pešek ne bilo, se morajo pa v spomladi, kakor hitro je zemlja tala postala, v prst spraviti. Peške koščivega sadja, črešenj, sliv, breskev, marelic i. t. d., se morajo pa na vsak način že jeseni v zemljo spraviti, ker bi drugače za tega leta ne pognale več in za drugo leto svojo kalivno moč zgubile.

Nekaj o vinski trgatvi. Kedar bi se naj branje ali vinska trgatev začela, o tem ljudje niso vsi enih misli, še učeni vinorejci so si zastonj glavo belili in pisarili, kedar bi imeli vsi v trgatvi iti. Tudi vlada se je po nekaterih deželah vtikala in ukaževala den, pred katerim ne sme nihče s puto (brento) v vinograd, kar se pa sedaj obče zametuje, ker je tako ukaževanje prvič motenje posestniških pravic, in drugič ker je brezkoristno posebno tam, kder imajo mnogo trsovih sort, ranih in poznih, dobrih in slabih. Tudi je posilno nastavljanje trgatvinega obroka manjšim posestnikom na škodo in le velikim na korist.

Kajti če se trgatev pozno nastavi, potem manjši posestniki trpijo občutljivo zgubo na moštu, ktere pa samo veliki posestnik ne porajta. Za enomerno nastavljanje trgatve se da le ondi govoriti, kder imajo večjidel le eno sorto ali pleme trsovo. Kder tega ni, kder vse križem po vinogradu raznih trsov stoji, ondi najboljše vsak posestnik sam razsodi, kedar je v njegovem vinogradu najboljše brati, namreč tedaj, kedar je njegovo grozdje večjidel najbolj zrelo.

Kedar grozd zori, tedaj se v njem množi cukar, kislina pa pojema. Kislina in cukar pa se narejata v trsovih listkih, ter iz teh v jagode uhajata. Zato se mora skrbno gledati na to, da se trsu listki ohranijo. V zrelem grozdu se poslednje dni cukra toliko naredi, da se kislina za naš okus skrije; vendar pri vrenju se zopet prikaže. —

Prepozna trgatev je ravno tako napačna, kakor prerana. Tukaj je grozdje še kislo, ondi pa že oslabele na vrednosti. Največjo vrednost ima grozdje in je tedaj najprilicniši čas trgatve, kedar se začenja kazati tako zvano: žlahtno gnijenje jagod (Edelfäule). Te gospodar nebi smel prezreti in zamuditi. Znamenja so sledeča: žolta ali zelena barva jagod postaja rjavkasta, jagode začnejo nekoliko suhljati in če bi jih več časa pustil, bi se spremenile v rozine; se vé, če je vreme ugodno; kajti ob mokrotnem vremenu se jih loti plesnivost ter jih kmalu pokonča.

Ako tedaj posestnik potem, ko se je na grozdju prikazalo: žlahtno gnijenje, s trgatvijo še odlaga, potem je na precej občutljivi zgubi: mnogo jagod odpade, voda zgine in plesnivost najlepše grozdje hitro pokončava. Ako že kdo namerjava pridelati rozin ali samomaščine (Ausbruch), no ta se vé mora s trgatvijo čakati pa tudi gledati da svoj denar iz pridelka dobi. Navadno je prepozna trgatev le zguba za posestnika.

Ali se spleča travnikom gnojiti? Noben razumnik ne dvomi, da je dobro in potrebno travnikom gnojiti in da so hvaležni za vsako peščico gnoja, katera se jim privošči. Hlevskega gnoja se vé jim zamoremo le težko kaj odmeriti; preveč ga potrebujemo za njive. Ali imamo dokaj drugih tvarin za to dovolj dobrih, n. pr. kompost, pepel iz drv in premoga, apno, saje, zmlete kosti, šekretnico, gnojnico. Nabiranje takih gnojilnih tvarin ni težavno in gotovo obilniša kositev bogato povrača stroške takega gnojenja. Številke to jasno in prepričevalno dokazujejo.

Nek posestnik je na nepogojenem travniku dobival 15 centov sena in 7 centov otave, skupaj 22 centov krme. Pognojil ga je potem s kompostom (200 cent. na oral) in nakosil 34 cent. sena in 16 cent. otave, skupaj 50 centov krme, tedaj 28 centov na leto več. — Potem je travnik pognojil z gnojnico (na oral 500 veder) in dobil 19 centov sena in 16 cent. otave, skupaj 35 cen-

to, tedaj 13 centov več. Na dalje je poskusil s šekretnikom (32 centov na oral) in nakosil 21 centov sena in 29 centov otave, skupaj 50 centov krme, tedaj 28 cent. več. Poskusil je potem z mineralnim gnojem, s kalijevo soljo in dobil 26 centov sena, 26 centov otave, skupaj 52 centov krme, tedaj na leto 30 cent. več. Potem je pognojil z golobjekom (12 centov na oral) in dobil 37 centov sena in 24 centov otave, skupaj 61 cent. krme, tedaj 39 centov več. Naposled je še pognojil z golobjekom in scavnico (16 cent. na oral) ter nakosil 38 centov sena in 25 centov otave, skupaj 63 centov krme, tedaj 41 centov več. Tako se splača travnikom gnojiti!

Nekaj o stelji. Vsak gospodar pozna važnost dobrega gnoja za kmetijstvo, in res ni je stvari, s katero bi se dalo kmetijstvo bolj pospešiti, kakor z dobrim gnojem in njegovim umnim oskrbovanjem. Dobrota gnoja odvisna je od dobrote krme, s katero se živina krmi, kakor tudi od njegovega oskrbovanja. Pa tudi stelja veliko upliva na vrednost gnoja na njegovo razkrojivanje in na njegovo redilno moč.

Zatoraj naj si kmetovalci, ki imajo na izbiri več tvarin za steljo, izberejo vedno le ono, ki jim daje najboljši gnoj, in ki se najlažje in najhitreje v zemlji razkroji. Med te tvarine spadajo:

1. Slama. Psebnó ržena slama je velike vrednosti za steljo. Slama popije v svoje votle stebke vso gnojnico, jo hitro razkroji. Čem bolj je slama zmečkana in nekoliko krajša, kakor je njena naravna velikost, tem bolje je.

2. Smerečeje in mah. Kjer pomanjkuje slame, rabi se tudi smerečeje in mah za steljo. Taki gnoj ugaja posebno ilovični zemlji. Ker se pa smerečeje le polagoma razkroji in segnije, treba je da ostane delj časa na gnojišču ali pa v hlevu pod živino. —

3. Veliko manjše vrednosti, kakor slama je listje. Ono le polagoma in celo težko segnije, malo gnojnice v se popije in le malo rastline hrani. Kdor slamo in listje skupaj kot stelo rabi in skupaj na gnoj meče, stori v gnojenju zemljišč veliko napako. Takov gnoj namreč nejednakomerno razpada in tudi nejednakomerno gnoji.

4. Celo dober za steljo je krompirjevec. On se napije hitro in dobro gnojnice, počne hitro gniti, v zemlji pa hitro razpadati in rastline rediti. Boljši je torej ga porabiti za steljo, kakor pa na polju ga sožgati. Posebno kot gnoj na travnikih ima veliko vrednost.

5. Trs, praprot, srpnica so tudi dobre za steljo, ako se še zelene pokosé in posušé. Ako se pa puščajo toliko časa, da se na korenini posušé, in še le potem pokosé, nimajo toliko vrednost za steljo, ker se težko razkrujejo.

6. Žaganje se tudi lahko rabi za steljo, vendar ono le malo gnoj pomnoži, in celo počasi raz-

pada. Puščati se mora dolgo časa na gnojišču, da dobro segnije.

7. Trava iz ribnikov in ruša se rabi le tam, kjer pomanjkuje drugih tvarin za steljo. Trava se mora pokositi in dobro posušiti, pred ko se rabi za steljo, kajti mokra in frišna trava ne upije nič ščavnice v se, pod živino ostane mokra, in da le prazen in slab gnoj. Gosp. list.

Sejmovi. 11. oktobra v Orešju. — 15. okt. na Planini, v Račjem, pri sv. Duhu v Ločah, pri št. Ilu nad Sl. Gradcem, pri sv. Križu pri Slatini. — 18. okt. v Mozirju, v Videmu, v Trbovlju, v Podsredi. — 20. v Mariboru.

Dopisi.

Iz Celja. (Naše šolske zadeve). Naše šole so začele večjidel že 15. sept. razun mestjanske, ktere začetek se bo te dni obhajal. Posebno zanimati mora prijatelje naša nova okolična slovenska šola, ki se je letos začela, ker pri drugih je vse po prejšnji navadi; število dijakov na latinskih šolah je 185, učencev v mestni ljudski šoli pa precej manjše, ker so otroci iz okolice vsi v slovensko šolo vpisani. — Okolična slovenska šola bila je kot 2razredna ustanovljena in učiteljske službe bile so do 10. junija razpisane; za prvi 2 službi bilo je 16 prošnikov in krajni šolski svet je predlagal 2 gospoda, kojih pa okrajni šolski svet nijednega ni hotel potrditi vrednega priporočbe pri dež. šolskem svetu in akoravno sta izvoljena gospoda Lopan in Kregar, kolikor zdaj presodimo vse hvale vredna, se to le omeni v čudno prikazen, da se naš okrajni šolski svet za krajne šolske svetovalce čisto nič ne zmeni. Za podučiteljsko službo oglašil se je le 1 prošnik in krajni šolski svet je z veseljem predlagal g. Leverja za podučitelja, ker je ta gospod 8 latinskih šol z maturo dobro izvršil in je bil že 2. leto v duhovščici, ktero je pa zavoljo vojaške postave, ker sam vojak, zapustil in glejte! naša nova šola se je že tudi pred 14 dnevi začela, a g. podučitelj še niti dekretiran ni, ker menda okrajnemu šolskemu svetu ne ugaja in slišimo, da se je krajni šolski svet telegrafično obrnil pretečeno saboto do dež. šolsk. sveta, naj stori on, kar naši okrajni gg. svetovalci že tako dolgo odlagajo! — A še več imam povedati. V naši okolici je 365 otrok, ki so po zdajšnji šolski postavi šolo obiskovati dolžni, in znano je, da je naš zdajšnji okolični zastop, ki je za vse dobro vnet, sklenil, 6. julija t. l. za dekleta šolske sestre iz Maribora poklicati in je prosil preč. škofijstvo, da ono to potrdi, kar se je nemudoma radostno zgodilo in častita prednica šolskih mariborskih sester je tudi privolila 3 sestre semkaj poslati in visoka namestnija je njih naselitev dovolila in samo ukazala, da še ima krajni šolski svet po okr. š. svetu deželni šolski svet prositi, da on dovoli, privatno dekliško šolo